

הגהות מהר"ו

א שמזדווג בנוקבא שריא כסא לבעלה ואז חוה עם שם הויה משלמת מספר אדם: ב כי אז היה זעיר בזמן הקטנות ככפסח ואז נקרא איש ובזמן הגדלות נקרא אדם: ג מכאן ומתקונים משמע כהדיא סברת הרמב"ם ז"ל כי החיות הם צורת אדם דווקא והכוונה בשור ונשר וארי הוא על היות להם הכ"ס כעין שור ונשר ואריה ולעולם הם דווקא צורת אדם:

ניצוצי אורות

א גיל דלהכי נקרא יא לגבי איא וז"ל רז"ל שגראה בים ככחור וכו' כי בהיותו זיק נקי איש אבל בגדלות נקי אדם וז"ש במית גדמה כזקן הרמ"ז (אח"י וז"ש זקן זה קנה חכמה מאין).

אוצר החכמה

[דף כב עמוד פ"ה ד"ק]

(קהלת ו) טוב אשר חאחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך תאנא בכמה דרגין אתקרי בר נש. אדם. גבר. אנוש. איש. גדול שבכלם אדם (א) (משום) דכתיב (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו. וכתיב (שם ס) כי בצלם אלהים עשה את האדם. ולא כתיב גבר אנוש איש. אמר ר' יהודה אי הכי והא כתיב (ויקרא א) אדם כי יקריב מכם קרבן ליי' (ולא גבר אנוש איש) מאן בעי למקרב קרבנא. מאן דאיהו חטאה וכתיב אדם. אמר ר' יצחק ת"ח קיומא דעלמא דעלאין ותתאין הוא קרבנא. נייחא דקב"ה. ומאן אתחזי למקרב קמיה האי נייחא הואי אומר האי אדם דיקרא מכלא. א"ל אי הכי הא כתיב אדם כי יהיה בעור בעור וגוי והיה בעור בשרו לנגע צרעת אמר ליה להאי בעי קביה לדכאה יתיר מכלא דמאן דאיהו בדרגא עלאה דכלהו לא ליתבי הכי. ובגין כך כתיב באדם והובא אל הכהן. ובא לא כתיב אלא והובא ב). דכל מאן דחמי ליה אתחייב ביה לאקרובי קמי כהנא דדיוקנא קדישא לא ליתבי הכי. וכתיב איש או אשה כי יהיה בו נגע וגוי איש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרות וגוי ולא כתיב כהו והובא. אמר ליה והא כתיב (במדבר יב) והאיש משה. (שמות לב) כי זה משה האיש אמאי לא אקרי אדם. אמר ליה משום דאקרי עבד למלכא דכתיב (במדבר יב) לא כן עבדי משה (יהושע א) משה עבדי. ואוף הכי אקרי לגבי אדם דלעילא. אמר ליה אי הכי והא כתיב (שמות טו) יי' איש מלחמה ולא כתיב אדם (א) א"ל (תהלים כה) סוד יי' ליראיו. א"ל אי הכי אנא בינייהו (ס"א יתיב) אתיבו בכלא ובאתר דא לא זכינא. א"ל זיל לר' אבא דאנא אוליפנא מניה על מנת דלא לגלאה. אזל לגבי דר' אבא אשכחיה דהוה דריש ואמר אימתי אתקרי שלימותא דלעילא (נ"א דכולא) כד יתיב קב"ה בכורסייא. איעד דלא יתיב בכורסייא לא אשתכח שלימותא. דכתיב (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה משמע דכתיב אדם דהוא כללא ושלמותא דכלא. אמר ר' יהודה בריך רחמנא דאשכחית לך בהאי. א"ל אי הכי הא כתיב (שמות טו) יי' איש מלחמה ולא כתיב אדם. א"ל יאות שאלת. ת"ח התם לא אשתכח שלימותא דכלא ובגיני כך אקרי איש. באבל הכא שלימותא דכלא וכללא דכלא בגין כך אקרי אדם. קארי עליה (תהלים קיט) טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף. תו אמר ליה כתיב (שם לו) אדם ובהמה ולא כתיב איש ובהמה. אמר ליה ולא. והכתיב (שמות יא) למאיש ועד בהמה. אבל מה דכתיב אדם ובהמה כמה דכתיב (מלכים א ה) מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר יוצא בקיר אורחה דקרא הוא דנקיש עלאה מכלהו ונמין מכלהו. אוף הכא עלאה מכלא אדם ונמין מכלא בהמה. א"ל והא כתיב (בראשית ב) ויגדל אדם את האדמה. א"ל ת"ח דכל מה די בעלמא לא הוי אלא בגיניה דאדם וכלהו בגיניה מתקיימי ולא אתהויוא בעלמא וכלהו אתעכבו עד דייתי ההוא דאקרי אדם. הה"ד (שם) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וגוי טרם עד לא. כתרגמו. משום דדיוקנא עלאה לא אתחזי הה"ד ואדם אין כלומר כללו אתעכבו בגיניה דהאי דיוקנא עד דאתחזי ובגין כך לא אתחזי (נ"א אתברי) האי דיוקנא אלא בדיוקנא דאתחזי ליה הה"ד (שם) ויצר ה' אלהים את האדם בשם מלא כמה דאוקימנא ג) דאיהו שלימותא דכלא וכללא דכלא. תאנא בששי נברא אדם בשעה שנשלם הכסא ונקרא כסא דכתיב (מלכים א י) שש מעלות לכסא. ולפיכך נברא האדם בששי שהוא ראוי לישב על הכסא ותאנא כיון דנברא אדם אתתקן כלא וכל מה דלעילא ותתא וכלא אתכליל באדם. תניא א"ר יוסי כתיב (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם כללא דכלא גוכלא כלילן ברהאי דיוקנא ד) אמר ר' יהודה והא כתיב (שם) ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל

ניצוצי זוהר
(א) ע' תנא רבי אליהו רבה פ"ו אדם לשון אחוה כו' בן אדם כלומר בן אנשים כשרים וצדיקים וגומלי חסדים. ובאדרת אליהו להגרי"א ואתחנן ה' כיא כי ידבר אלהים את האדם וחי שיש ה' מדריגות באדם אדם. בן אדם. איש. גבר. אנוש. והחשוב שבמעלות הוא אדם וכו'. וע' רש"י תהלים פ"ט ג' בני אדם גם בני איש. וע' תנחומא שמיני ט' אין אומרים איש אלא לאדם חשוב כו'. אכנס בשוחר ט ב פ"ט ט"ז כל מקום שתמצא אדם במקרא כו' איש גבר חכמים. אנוש אדם שוטה. וע' רש"י ישע"י ב' ט' וישח אדם הקטנים וישפיל איש הגדולים. וע' במו"ק ח"א פ"ד אדם כו' ויהיה שם להמון כלומר לפחותים מבלתי המיוחדים ובפני האברבנאל שם וע' חותם תכנית לרי"א בדרשי ע' א-ד. הורה אור להגמליים ר"ט ויקרא ובפירושו לתהלים פ"ט ג' ושם סיב ו' זך הכל בני אדם כזכ בני איש ובשדה חמד ח"א כללים מע' א' אות ע"ו. (ב) ע בפ"י ר"א אבן עזרא תזריע י"ג ב'. (ג) ב"ר פ"ג ג' לקי נשא קליח ב'. (ד) ע' חקוני זוהר חדש (צ"ו ג) דמות תלת חיון אינו דמות אנשי אדם.